

Черткова Н.С., завідувач
науково-методичної лабораторії
суспільствознавчих дисциплін,
Відіборенко І.В., методист
науково-методичної лабораторії
суспільствознавчих дисциплін.

***Розвиток професійної компетентності вчителів
суспільствознавчих дисциплін в умовах неперервної освіти***

Сьогодні в Україні відбувається реформа освітнього процесу всієї шкільної освіти. Історія як навчальний предмет та суспільствознавчі дисципліни своїми специфічними можливостями мають сприяти розвитку нових рис особистості, її активній інтеграції у демократичне суспільство та розумінню його цінностей. Серед навчальних предметів саме предметам освітньої галузі «Суспільствознавство» належить визначальна роль у забезпеченні можливостей для адаптації та самореалізації молоді в сучасній соціокультурній ситуації, для розвитку громадянської свідомості особистості. Історична освіта є стрижнем консолідації політичної нації, важливим фактором стабільності, єдності, утвердження національної державності. Тому викладання історії й суспільствознавчих дисциплін потребують нового концептуального підходу як до змісту шкільної суспільствознавчої освіти, так і до відбору та створення сучасних, найбільш ефективних навчальних, педагогічних технологій (моделей організації навчання).

Одним із основних напрямків реформування освіти є удосконалення рівня професійної компетентності вчителів, що полягає у постійному професійному самовдосконаленні останніх шляхом цілеспрямованої самоосвітньої діяльності. Набуття вчителем професійної компетентності полягає в тому, що професійне знання має формуватися водночас на всіх

рівнях: методологічному, теоретичному, методичному, технологічному. Це потребує розвиненого професійного мислення, здатності добирати, аналізувати і синтезувати здобуті знання в досягненні педагогічної мети, цілісно уявляти технологію їх застосування. Складовими елементами професійної компетентності вчителя суспільствознавчих дисциплін є: предметна (історична, правова, громадянська), психологічна, педагогічна, методична, інформаційно-комунікаційна, громадянська свідомість, особисті професійно важливі людські якості (креативність, організованість, відповідальність, ораторські здібності, доброта, емпатія), демократизм, гуманістична спрямованість викладання, внутрішня потреба до постійної самоосвіти, професійного вдосконалення та зростання. Всі зазначені компоненти є взаємозалежними й мають перебувати у постійному зв'язку. Сучасний професійний вчитель – той, який постійно вдосконалює свою майстерність та гнучко реагує на зміни освітньої системи. [15]

Відповідно до ст.54 Закону України «Про освіту» педагогічні працівники мають право на: академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі; педагогічну ініціативу; розроблення та впровадження авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання. Разом з тим, працівники зобов'язані: постійно підвищувати свій професійний і загальнокультурний рівні та педагогічну майстерність; виконувати освітню програму для досягнення здобувачами освіти передбачених нею результатів навчання. [9]

Головною метою методики історії як науки є обґрунтування наукових основ шкільної історичної освіти і шляхів її вдосконалення відповідно до потреб суспільства. Методична наука покликана озброїти вчителя історії й

суспільствознавчих дисциплін змістом і педагогічними підходами до навчання, знаннями, вміннями і навичками, необхідними для ефективної історичної, суспільствознавчої освіти, виховання і розвитку учнів.

Протягом навчального року вчителі предметів освітньої галузі «Суспільствознавство» реалізували зміст завдань програм з історії України, всесвітньої історії, правознавства, курсу «Людина і світ», інтегрованого курсу «Громадянська освіта» та долучалися до участі у різноманітних методичних заходах, які сприяли підвищенню їх професійної компетентності.

Зокрема, вони мали змогу ознайомитися з сучасними освітніми підходами, авторськими методиками викладання історії та суспільствознавчих дисциплін під час роботи науково-методичних семінарів, засіданнях «круглих столів», організованих науково-методичною лабораторією суспільствознавчих дисциплін:

- «Актуальні проблеми викладання історії» (за участю Струкевича О.К., завідувача кафедри філології та гуманітарних наук комунального вищого навчального закладу «Вінницька академія неперервної освіти», доктора історичних наук, професора, автора підручників з історії України);

- «Методика викладання історії Другої світової війни та Голокосту» (Є.Врадій, кандидат історичних наук, заступник директора з наукової роботи Українського інституту вивчення Голокосту «Ткума»).

Для підвищення науково-теоретичного та професійного рівня вчителів науково-методичною лабораторією суспільствознавчих дисциплін спільно з факультетом історії та права Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка було проведено низку заходів:

- науково-методичний семінар для вчителів, які викладають новий інтегрований курс «Громадянська освіта» (10 клас) з проблеми

«Громадянська освіта: особливості методики навчання». Для участі в семінарі була запрошена завідувача відділом суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України, кандидат педагогічних наук, доцент Ремех Т.О. (одна з укладачів програми курсу, автор підручників). Під час роботи семінару були розглянуті актуальні питання щодо особливостей змісту і методики навчання учнів громадянській освіті, базові моделі уроку та практичного заняття, методику й форми оцінювання навчальних досягнень учнів, змодельовані фрагменти уроків із інтерактивними вправами;

- науково-практичний семінар «Актуальні проблеми правової освіти». (за участю представників головного територіального управління юстиції у Кіровоградській області, управління патрульної поліції в Кіровоградській області, викладачів юридичної клініки факультету історії та права);

- обласний науково-практичний семінар учителів історії та суспільствознавчих дисциплін «Особливості викладання актуальних проблем історії XX століття в закладах загальної середньої освіти», який складався з двох частин: теоретичної та практичної. Під час теоретичної частини було представлено наукові виступи викладачів факультету історії та права ЦДПУ імені Володимира Винниченка, а вже під час практичної частини організовано засідання круглого столу «Методика викладання актуальних проблем історії XX століття в закладах загальної середньої освіти», на якому науковці та вчителі подискутували на тему виступів, обговорили особливості викладання актуальних проблем історії XX століття в закладах загальної середньої освіти, у вищих навчальних закладах.

- обласний семінар учителів історії та правознавства з проблеми «Роль Міжнародно-правових стандартів у формуванні правової культури учнів на уроках правознавства». Вчителі-учасники семінару ділилися досвідом реалізації окресленої проблеми, слухали лекції викладачів правознавства

факультету історії та права ЦДПУ імені Володимира Винниченка про актуальні проблеми, зміни національного законодавства України.

Вперше було проведено спільний семінар науково-методичної лабораторії суспільствознавчих дисциплін КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського» та методичного кабінету відділу освіти Голованівської райдержадміністрації з учителями історії Голованівського району з використанням системи відеоконференції на тему «Українська революція – 100 років надії та боротьби». Учителі історії Голованівського району обмінялися досвідом щодо особливостей викладання теми «Українська революція 1917-1921 років», обговорили актуальні питання викладання історії зазначеного періоду.

Активні, креативні вчителі історії та суспільствознавчих дисциплін Кіровоградщини мали змогу поділитися педагогічними знахідками, цікавими ідеями, досвідом під час роботи обласних творчих груп з проблем: «Формування та удосконалення компетентностей (ключових, предметних) відповідно до концептуальних засад Нової української школи»; «Формування громадянської компетентності та правових орієнтирів учнів під час навчання предметів освітньої галузі «Суспільствознавство». Кращі розробки будуть надруковані у методичному посібнику «Формування громадянської компетентності засобами сучасного змісту шкільної суспільствознавчої освіти / упорядники Черткова Н.С., Відіборенко І.В.» .

Краснова Л.С., Пінчук В.Д, Онищенко Є.В., Губенко Р.О., Грищук Н.Л., Ткач Г. В., Резчикова О.Г. (м. Кропивницький), Колісніченко С.В., Гамзатова (Помічянська ОТГ), Єрко К.О. (Первозванівська ОТГ) під час проведення педагогічної практики для здобувачів освіти на курсах підвищення кваліфікації вчителів (викладачів) освітньої галузі «Суспільствознавство» (історія України, всесвітня історія, основи правознавства, основи філософії, етика, громадянська освіта, курс

«Людина і світ») презентували авторські майстер-класи, власні цікаві розробки уроків історії, правознавства, громадянської освіти з використанням потенціалу ІКТ – супроводу.

Для вчителів, які потребували методичної допомоги з питань якісної підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання з історії України, науково-методичною лабораторією суспільствознавчих дисциплін було організовано навчально-практичні семінари з проблеми «Актуальні аспекти підвищення рівня педагогічної майстерності вчителя у підготовці учнів до зовнішнього незалежного оцінювання з історії України». До участі в роботі цих семінарів запрошували вчителів-практиків, учні яких постійно отримують високі бали за результатами виконаних завдань зовнішнього незалежного оцінювання. Педагоги презентували власні методики підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання з історії України, творчі здобутки, методичні родзинки, пам'ятки, тренувальні тести, вправи. Зокрема, провели тематичні майстер-класи:

- «Актуальні аспекти підготовки учнів до зовнішнього незалежного оцінювання з історії України. Особливості застосування тестових технологій» (Котов І.В.).

- «Формування аксіологічної компетентності в процесі підготовки учнів до ЗНО з історії України на прикладі теми «Українська революція» (Пінчук В.Д.).

- «Методика роботи з історичними картами в процесі підготовки учнів до ЗНО з історії України на прикладі тем «Литовсько-руська держава. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та інших держав» (Коляда С.В.).

- «Використання мультимедійних технологій у процесі вивчення історичних подій під час підготовки учнів до ЗНО з історії України» (Гнатенко С.П.).

Вчителі мають змогу підвищувати фаховий рівень, опанувавши дистанційні курси для вчителів історії та суспільствознавчих дисциплін на платформі дистанційного навчання КЗ «КОІПО імені Василя Сухомлинського»:

- «Технологія розвитку критичного мислення на уроках історії»;
- «Практичні заняття на уроках історії та суспільствознавчих дисциплін»;
- «Формування інформаційної компетентності на уроках історії»;
- «Технологія проектного навчання на уроках історії, правознавства та громадянської освіти».

Кожен учитель історії, який вважає себе професіоналом високого класу, мобільним, амбітним та має гарний досвід роботи може спробувати себе в фаховому конкурсі «Вчитель року – 2020» у номінації «Історія». Конкурс проводиться з метою стимулювання участі педагогів у процесах становлення та розвитку ефективної національної системи освіти та популяризації кращих і новітніх педагогічних практик, зростання професійної майстерності вчителів.

Відповідно до «Державного стандарту базової і повної середньої освіти» одним із завдань освітньої галузі «Суспільствознавство» є підготовка учнів до взаємодії з соціальним середовищем, до самореалізації їх як особистостей в умовах багатоманітного світу через засвоєння комплексу знань, формування відповідних компетенцій. [5] Це орієнтує вчителів на нову організацію змісту освіти на більш гнучких, варіативних та інтегрованих засадах. На сьогодні проблему інтеграції досліджують науковці, методисти, психологи, вчителі-практики. Усі вони відзначають, що інтеграція докорінно змінює зміст та структуру сучасного наукового знання. Вона зобов'язує до використання різноманітних форм викладання, що впливає на ефективність сприйняття учнями навчального матеріалу.

В освітньому процесі інтеграція базується на чотирьох основних засадах:

1. Учень спирається на знання багатьох предметів.
2. Дисципліни взаємопов'язані.
3. Однорідні предмети зближуються.
4. У низці предметів відшукують і розвивають загальні ознаки. [6]

Структурними компонентами освітньої галузі «Суспільствознавство» є: історія рідного краю, історія України, всесвітня історія, право, мораль, економіка, філософія, громадянська освіта. Інтегрований курс історії (Всесвітня історія. Історія України) для 6 класу є першим систематичним курсом історії в середній школі. Його інтегрований характер полягає в тому, що давня історія України вивчається як складова всесвітньої історії. У 10 класі викладається інтегрований курс «Громадянська освіта», в 10 - 11 класах курс «Україна і світ (інтегрований курс)». Суть інтегрованого навчання полягає в тому, що структура навчального курсу містить окремі розділи, які тісно поєднані. Запровадження інтеграції знань створює умови для формування в учнів якісно нових знань, що характеризуються вищим рівнем мислення, динамічністю застосування за нових умов, підвищення їх дієвості й систематичності.

Інтегрований курс «Україна і світ» сприяє: баченню суспільних явищ у конкретно-історичних умовах, переосмисленню минулого в світлі нових фактів і викликів суспільного розвитку, вмінню інтерпретувати історію України як частину світового культурного, економічного та політичного простору, здатності дотримуватися принципів демократії і розуміти їхню цінність у сучасному світі, виявляти стійкість до маніпуляції свідомістю навколо історії, прогнозувати суспільний розвиток.

Вчителі історії Кіровоградської області впроваджують інтеграційний підхід до навчання та діляться власним досвідом на всеукраїнському рівні.

Так, Олександр Чучаєв, вчитель історії Благовіщенського навчально-виховного комплексу №2 «Загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад «Дивоцвіт» Благовіщенської районної ради Кіровоградської області в рамках Всеукраїнського онлайн-марафону «Навчальна діяльність старшокласників за сучасних умов: Організація, мотивація, результат» від видавництва «Ранок» провів вебінар для вчителів, методистів, батьків та учнів на тему: «Інтегроване навчання та вивчення історії в коміксах».

Сьогодні надзвичайної популярності набуває STEM-освіта. Вона являє собою інтегрований підхід до освіти. Навички критичного мислення та глибокі наукові знання отримані в результаті навчання за STEM, дозволяють дитині вирости новатором – двигуном розвитку людства. STEM = Science, Technology, Engineering, Mathematics – акронім слів – природничі науки, технологія, інжиніринг, математика. STEAM = Science, Technology, Engineering, Arts and Mathematics – акронім слів – природничі науки, технологія, інжиніринг, мистецтво, математика. STREAM = Science, Technology, Reading + Writing, Engineering, Arts and Mathematics – акронім слів – природничі науки, технологія, читання + письмо, інжиніринг, мистецтво, математика [10].

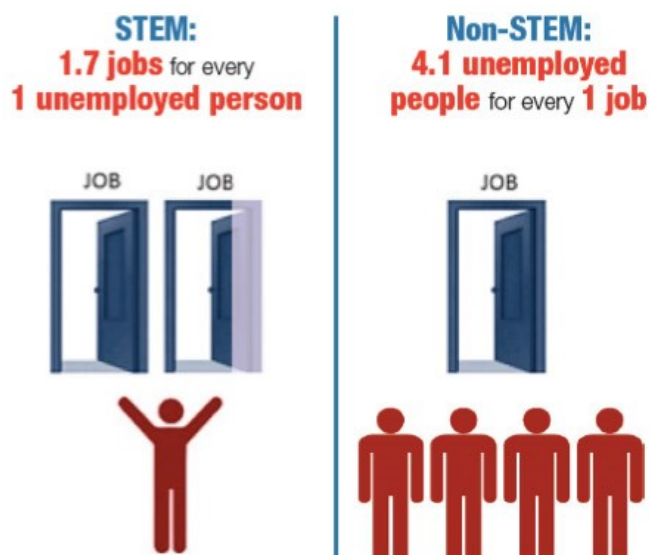
Роль компонентів STREAM-освіти для пізнання світу: Science, Technology, Engineering, Mathematics – формування цілісної наукової картини світу; Reading + Writing – опрацювання змісту тексту (його глибшого розуміння), забезпечення розвитку мислення, зокрема критичного, вміння вести діалог, наукову сміливість та вміння доводити власну думку, вміння опрацьовувати інформацію, аналізувати, систематизувати, класифікувати, робити висновки, вміння говорити із співбесідником однією мовою; Arts – дає змогу від милування об'єктом перейти до його пізнання, допомагає вразити, здивувати, задіяти емоції, створити зрозумілі учням образи,

активізувати наочно-образне мислення [2].

Основними складниками STEM-освіти є багатоскладова інтеграція, синтез знань, дослідницький підхід в опануванні знань, відкритий підхід до навчання, стимуляція високого рівня мислення, досвідченість, проектування, комп'ютерна обробка даних (аналіз, висновки), експерименти та лабораторні дослідження, створення інтерактивних моделей, конструювання, використання міжпредметних зв'язків. Так, на уроках історії важливим є використання цифрових 3D-моделей важливих архітектурних пам'яток, пам'ятників, портретів, що дозволяє оглянути артефакт, архітектурну споруду чи зовнішність історичної особи з усіх боків. [14]

Властивістю STEM-освіти є автономність учнів, наслідком чого є розвиток самостійності та відповідальності за власні рішення, здатність сприймати власні помилки як трамплін для майбутнього успіху. [11]

Згідно з дослідженнями організації Change the Equation, у США на одного потенційного працівника в середньому припадає 1,7 відкритих вакансій у галузях STEM, тоді як конкуренція в інших галузях складає приблизно 4,1 кандидата на одну вакансію. Очікування від впровадження STEM-освіти цілком виправдані, тому що «STEM-підхід в освіті ґрунтується на міждисциплінарних засадах у побудові навчальних дисциплін і окремих дидактичних елементів (інтегроване навчання відповідно до певних тем або реально існуючих проблем). Така освітня технологія має на меті комплексно формувати ключові фахові, соціальні й особистісні компетентності молоді, які визначають конкурентну спроможність на ринку праці: здатність і готовність до розв'язання комплексних задач (проблем), критичного мислення, творчості, когнітивної гнучкості, співпраці, управління, здійснення інноваційної діяльності та ін.» [11]

Source: Change the Equation, Vital Signs

Учителі історії та суспільствознавчих дисциплін області починають впроваджувати STEM-освіту в освітній процес. Так, Ліфер О. А., вчитель правознавства Кіровоградської гімназії нових технологій навчання є одним з організаторів команди "ROBO-Legion Kp" (керівник команди – Дмитро Єрмаков), яка у 2018/2019 н.р. посіла перше місце в командному заліку серед кращих юних конструкторів та програмістів за видами.

Застосування наскрізного навчання дозволяє уникнути фрагментарності та розрізненості знань учнів. Загальними змістовими наскрізними лініями освітньої галузі «Суспільствознавство» є: людина – людина, людина – суспільство, людина – природа. Наскрізні лінії є засобом інтеграції ключових і загальнопредметних компетентностей, навчальних предметів та предметних циклів; їх необхідно враховувати при формуванні шкільного середовища. [5]

Наскрізні лінії є соціально значимими надпредметними темами, які допомагають формуванню в учнів уявлень про суспільство в цілому, розвивають здатність застосовувати отримані знання у різних ситуаціях. Мета наскрізних ліній – «сфокусувати» увагу й зусилля вчителів–предметників, класних керівників, зрештою, усього педагогічного колективу на досягненні

життєво важливої для учня й суспільства мети, увиразнити ключові компетентності. Інтегровані змістові лінії відображають провідні соціально й особистісно значущі ідеї, що послідовно розкриваються у процесі навчання і виховання учнів; змістові лінії співвідносяться з ключовими компетентностями, опанування яких забезпечує формування ціннісних і світоглядних орієнтацій учня, що визначають його поведінку в життєвих ситуаціях. Навчання по змістових лініях реалізується через актуалізацію відповідних знань, діяльнісних і оцінно-ціннісних компонентів, творчу роботу при міжпредметній та внутрішньопредметній інтеграції, позакласну роботу і роботу гуртків за інтересами, участь у загальнонаціональних учнівських конкурсах. Наскрізними змістовими лініями в курсах історія та правознавство є: громадянська відповідальність, екологічна безпека і сталий розвиток, здоров'я і безпека, підприємливість, фінансова грамотність.

Історія як навчальна дисципліна володіє значним потенціалом для досягнення цілей шкільної екологічної освіти. Уроки з історії у школі дають можливість засобами екологічної освіти в умовах НУШ формувати в учнів наступні компетентності:

- суспільно-політичну (реалізація прав і обов'язків громадянина, виконання функцій громадянина в охороні і захисту природи своєї країни);
- соціально-виробничу (аналіз власних професійних схильностей і можливостей, орієнтування в сфері біотехнологій, набуття навичок спілкування та організації праці на користь захисту природи);
- навчально-пізнавальну (самостійний пошук і отримання інформації про стан природи з різних джерел, вміння її аналізувати, критично мислити, виділяти головне, пропонувати власні ідеї);
- еколого-практичну (практичні навички існування і співіснування в реальних природних умовах).

Екологічний зміст історії як навчального предмета дає можливість

прищеплювати дітям загальнолюдські цінності гуманістичного характеру:

- розуміння життя як найвищої цінності;
- людина – цілісна частина природи;
- розуміння мети збереження природи;
- відповідальність людини за долю природи Землі.

Можна чітко визначити питання в шкільному курсі історії, які безпосередньо зачіпають екологічні проблеми:

- розвиток сільського господарства і промисловості, починаючи з найдавніших часів до сучасності;
- правове законодавство щодо захисту природи;
- раціональне і нераціональне використання природних ресурсів;
- характеристика населення кожної епохи (демографія, щільність);
- наслідки військової та господарської діяльності на природу;
- техногенні катастрофи;
- внесок видатних особистостей у вивченні та збереженні природи.

[7]

Засвоєння інтегрованої змістової лінії «підприємливість і фінансова грамотність» забезпечить розуміння учнями практичних аспектів фінансових питань, пов'язаних зі здійсненням заощаджень, інвестування, запозичення, страхування, кредитування тощо; сприятиме розвитку лідерських ініціатив, здатності успішно діяти в технологічному швидкозмінному середовищі.

Тобто, шкільний курс історії є «чудовим майданчиком» у навчанні ключової компетентності «ініціативність» та реалізації інтегрованої змістової лінії «підприємливість та фінансова грамотність». Для цього вчителю необхідно:

- використовувати потенціал змісту навчальної програми з історії;
- робити акцент на тому, яким чином було досягнуто успіху одними людьми та невдало реалізувався потенціал інших у певний історичний період;

- акцентувати у змісті навчання на проблему, з якою учні мають впоратися;
- пов'язувати зміст підприємницького та фінансового матеріалу з реальним світом дитини, з її інтересами та можливостями;
- емоційно забарвлювати зміст матеріалу, який залучений у навчання «підприємливості та фінансової грамотності».
- будувати матеріал та процес навчання таким чином, щоб це сприяло активному напрацюванню особистих ставлень та розумінь учнів аспектів підприємницької та фінансової діяльності;
- враховувати бажання та можливості учителя у створенні належного підприємницького тла через зміст заняття та різні форми навчальної діяльності;
- врахувати досвід учнів у побудові змісту матеріалу та в процесі навчання;
- активно використовувати інтерактивні методи навчання;
- надавати перевагу творчому вирішенню певної навчальної проблеми учнями за рахунок теоретичного вивчення матеріалу;
- реалізовувати «підприємливість та фінансову грамотність» як на теоретичному рівні, так і на практичному рівні. [3]

У сучасному освітньому процесі дуже важливою є медіаграмотність. Учителі повинні формувати в учнів вміння вирізняти реальні історичні факти від фейків, аналізувати та критично оцінювати джерела інформації. Для цього слід навчити їх:

- визначати проблему;
- перевіряти використану інформацію;
- аналізувати твердження, що лежить в основі інформації;
- враховувати альтернативні точки зору;
- визначити наявність підтексту в інформації;

- синтезувати здобуті знання;
- робити висновки;
- приймати оптимальні рішення. [13]

Критичне мислення – це набір усвідомлених дій та навичок завдяки яким ми можемо оцінювати текстову, візуальну та інші види інформації на предмет того, чи вона правдива, збалансована, чи маніпулятивна. Людина стає медіаграмотною, коли навчиться аналізувати медіаповідомлення, розуміти їх вплив на особистість і суспільство. [12]

Алеїніков І.А., вчитель історії комунального закладу «Навчально-виховний комплекс загальноосвітня школа І-ІІ ступенів №34 - економіко-правовий ліцей «Сучасник» - дитячо-юнацький центр Кіровоградської міської ради Кіровоградської області на засіданні обласної творчої групи вчителів правознавства та громадянської освіти провів майстер-клас з медіаграмотності на уроках суспільствознавчих дисциплін.

Вчителі історії та суспільствознавчих дисциплін формують ключові і предметні компетентності учнів, долучаючи їх до виконання конкурсних завдань, участі в інтелектуальних змаганнях (олімпіади, турніри).

В обласному конкурсі учнівської творчості щодо популяризації в області державних символів України перемогу здобули учні Чучаєва О.В. (Благовіщенський район), Гури І.С. (Бобринецький район), Назаренко О.Ю. (Олександрівський район), Гродзіцької Т.М. (Гайворонський район), Ілляшової А.В. (Новомиргородський район).

У XVIII Всеукраїнському конкурсі учнівської творчості в номінації «Історія України і державотворення» перемогу на обласному етапі конкурсу здобули учні Устюжаніної О.В. (Добровеличківський район), Сімеонової В.М. (м. Кропивницький), Бібік Н.С. (Бобринецька ОТГ), Грінченка В.В. (Кропивницький район), Ляховчук І.М. (Новгородківський район), а на заключному етапі конкурсу переможцями стали Почтар Інеса,

учениця 8 класу Високобайрацького навчально-виховного комплексу «загальноосвітня школа I-III ступенів – дошкільний навчальний заклад» Кіровоградської районної державної адміністрації Кіровоградської області, Дмитрук Яна, учениця 10 класу Клишівської загальноосвітньої школи I-II ступенів – філії КЗ «Бережинська ЗШ I-III ступенів» Кіровоградської районної ради, Кіровоградської області (керівник – Грінченко В.В.)

У Міжнародному учнівському конкурсі юних істориків «Лелека – 2019» Кіровоградщина представлена наступним чином:

Нагорода	Золото	Срібло	Бронза	Учасник	Усього
Кількість балів	100-90	89-80	79-60	59-0	
Кількість нагород	125	154	304	379	950
Місто, район, ОТГ	Золотий Лелека	Срібний Лелека	Бронзовий Лелека	Учасник	Усього
Благовіщенський район	6	3	14	25	48
Вільшанський район	13	7	15	8	43
Голованівський район	5	11	7	12	35
Добровеличківський район	4	5	23	25	57
Знам'янський район	17	28	28	45	118
Компаніївський район	8	12	10	5	35
Маловисківський район	2	3	12	20	37
Новоархангельський район	15	13	31	29	88
Новоукраїнський район	3	14	28	33	78
Олександрійський район	21	15	44	70	150
Петрівський район	4	3	5	11	23
Світловодський район	-	6	5	9	20

м. Олександрія	1	1	6	22	30
м. Знам'янка	20	21	40	23	104
Великоандрусівська ОТГ	2	1	5	5	13
Ганнівська ОТГ	2	4	4	1	11
Смолінська ОТГ			2	18	20
Дмитрівська ОТГ	1	2	5	4	
ДЗП (ПТ) О «Кропивницький професійний ліцей сфери послуг і торгівлі»		1	7	2	10
ЦВПУ імені Миколи Федоровського		2	6	12	20
ДЗП (ПТ) О «Центральноукраїнськи й професійний будівельний ліцей»	1	2	7		10
ВСЬОГО	125	154	304	379	950

У 2019 році наша область має лише одного призера IV етапу Всеукраїнської олімпіади з правознавства (диплом III ступеня здобула Климук Ірина, учениця 10 класу навчально-виховного комплексу «Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів №19 – дошкільний навчальний заклад «Лісова казка» Олександрійської міської ради Кіровоградської області, вчитель – Колісник Ю.В.) та жодного з історії. Робота вчителів історії та правознавства має бути спрямована на поглиблення роботи з обдарованими учнями, створення таких умов навчання, за яких учні будуть конкурентоспроможними, досягатимуть високого рівня загальнонавчальних, спеціальних умінь та навичок, оволодіватимуть методами здобуття історичних знань і раціональної організації пізнавальної діяльності. Слід залучати учнів до проектної діяльності, прищеплювати

навички дослідницької роботи, створювати профільні класи з поглибленим вивченням історії.

Турнір юних істориків – це змагання між командами старшокласників, які уміють на науковому рівні викласти й довести свою точку зору з приводу тієї чи іншої історичної події, наукової праці, даних архівного документа й обґрунтувати її в наукових дискусіях – історичних раундах. Кожна команда виступає в одній із трьох (чотирьох) ролей: Доповідач, Оponent, Рецензент, Спостерігач. У обласному етапі XXI Всеукраїнського турніру юних істориків взяло участь 13 команд (63 учасники) із міст, районів та об'єднаних територіальних громад області.

Переможцем турніру стала збірна команда м. Знам'янки (керівник – Герасим П.В., учитель історії Знам'янської загальноосвітньої школи І-ІІІ ступенів № 1 ім. Т.Г.Шевченка). ІІ місце виборола команда Новомиргородського району (керівник – Бирзул О.В., вчитель історії Златопільської гімназії м. Новомиргорода). ІІІ місце зайняли дві команди: міста Кропивницького (керівник – Сімеонова В.М., вчитель гімназії №9) та Новгородківського району (керівник – Черкас Сергій Степанович, учитель історії комунального закладу «Новгородківський навчально-виховний комплекс «Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів – дошкільний навчальний заклад»).

Презентували область на всеукраїнському етапі XXI Всеукраїнського турніру юних істориків у м. Кам'янець-Подільський три команди з Кіровоградщини - м. Знам'янки (керівник Герасим П.В.), м. Кропивницького (керівник – Сімеонова В.М.) та з Помічнлянської ОТГ (керівник Гамзатова О.М.).

Науково-методична лабораторія суспільствознавчих дисциплін рекомендує розглянути наступні питання на серпневих засіданнях методичних формувань учителів історії та суспільствознавчих дисциплін:

1. «Про підсумки роботи методичних формувань учителів історії та суспільствознавчих дисциплін за 2018/2019 н.р. та завдання щодо підвищення ефективності їх роботи у 2019/2020 навчальному році».
2. Аналіз результатів зовнішнього незалежного оцінювання з історії України за 2019 рік та всеукраїнських учнівських олімпіад з історії, правознавства й турніру юних істориків у 2018/2019 н.р.
3. Обговорення програм, підручників з історії України, всесвітньої історії, основ правознавства, інтегрованого курсу «Громадянська освіта», що будуть чинними в 2019/2020 н.р.
4. Інтеграційний підхід до викладання суспільствознавчих предметів.
5. Реалізація принципів проблемного навчання на уроках історії.
6. Формування ключових і предметних компетентностей учнів на уроках суспільствознавчих дисциплін в умовах реалізації Концепції Нової української школи.
7. Нові підходи до історичної освіти в умовах багатокультурного середовища.
8. Інноваційні та методичні чинники впливу на оновлене викладання шкільного курсу історії, правознавства та громадянської освіти у закладах загальної середньої освіти».
9. Можливості співпраці вчителів правознавства та громадянської освіти із формальними освітніми організаціями як важливий складник безперервної освіти.
10. Формування просторової компетентності та картографічних умінь у школярів на уроках історії.
11. Дидактичні можливості соціальних сервісів на уроках суспільствознавчих дисциплін.
12. «Права людини в курсі «Громадянська освіта: зміст, форми,

методи і ризики викладання.

13. Історичні та правові аспекти Томосу.
14. Наш край у подіях Української революції 1917-1921 років.
15. Ознайомлення з інформаційно-методичними листами Міністерства освіти і науки України «Про вивчення історії, правознавства, інтегрованого курсу «Громадянська освіта», курсів за вибором суспільно-гуманітарного напрямку у 2019/2020 н.р. та їх обговорення.
16. «Про підготовку до участі в конкурсі «Учитель року – 2020» у номінації «Історія».
17. Презентація Інтернет-ресурсів учителів суспільствознавчих дисциплін.
18. Права людини крізь призму сучасності.
19. Сучасні освітні технології на уроках історії та суспільствознавчих дисциплін в умовах упровадження Концепції Нової української школи.
20. Зміст правової освіти у процесі сучасних освітніх перетворень.

Під час висвітлення рекомендованих питань радимо опрацювати такі джерела:

1. Аналітичні матеріали за підсумками участі школярів області у Всеукраїнських учнівських олімпіадах із навчальних предметів, турнірах юних географів, юних інформатиків, юних істориків (2018/2019 н.р.) /Н.В.Чуй – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2019. – 108 с.
2. Баханов К.О. Запровадження компетентнісного підходу до навчання історії в школі. Частина 1. – Х.: Вид. група «Основа», 2017. – 123 с. (Б-ка журн. Історія та правознавство». Вип. 3 (159).
3. Викладання предметів освітньої галузі «Суспільствознавство» у 2019-2020 н.р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/view/koippohistory/%D0%B4%D0%BE%D0%BC%D0%>

B0%D1%88%D0%BD%D1%8F-%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D1%96
%D0%BD%D0%BA%D0%B0

4. Голодюк Л.С. Інтернет-ресурс учителя: форма презентації та популяризації власного педагогічного досвіду [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://drive.google.com/file/d/0BxSDFF0TkfrmWUxhcDNKRFPZX2s/view>

5. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (галузь «Суспільствознавство»), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011.2>

6. Жидкова Н. Пам'ятки для формування предметних умінь учнів із правознавства //Історія в сучасній школі.- 2013.- № 4.

7. Історія України 5-9 та 10-11 класи. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти, затверджена наказом МОН України від 21.02.2019 № 236 «Про внесення змін до навчальних програм з історії України для 5-9 та 10-11 класів закладів загальної середньої освіти».

8. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/materials/estimation/2396/>.

9. Лист МОНУ «Щодо висвітлення питань створення Православної церкви України» № 1/9-90 від 25.02.2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BD%D0%B8/2019/02/26/1_9-90.pdf

10. Нова українська школа: Порадник для вчителя /під загальною редакцією: Бібік Н.М. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>

11. Нові підходи до історичної освіти в умовах багатокультурного

середовища [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<https://www.novadoba.org.ua/нові-підходи-до-історичної-освіти-в-умовах-багатокультурного-середовища-навчальний-модуль>

12. Підготовка до ЗНО з історії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
https://courses.prometheus.org.ua/courses/course-v1:ZNO+HISTORY101+2017_T1/about

13. Пілотна версія інтерактивної онлайн-платформи курсу з громадянської освіти для 10 класів «3D Демократії: думаємо, дбаємо, діємо». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://citizen.in.ua/>.

14. Пометун О.І. Методика розвитку критичного мислення на уроках історії [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
http://shron1.chtyvo.org.ua/Pometun_Olena/Metodyka_rozvytku_krytychnoho_myslennia_na_urokakh_istorii.pdf

15. Посохова Н.М. Критичне мислення у світлі вимог концепції «Нової Української Школи» //Історія та правознавство. – 2019.- № 10-12.

16. Практичний довідник учителя громадянської освіти: методичний посібник /О.Пометун, Т.Ремех. – Київ, 2018. – 96 с.

17. Практичні пропозиції щодо розвитку компетентностей для демократичного громадянства в Новій українській школі/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.novadoba.org.ua/sites/default/files/files/>

18. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Історія України», «Всесвітня історія» 5-9 класи, «Основи правознавства» 9 клас, затверджена МОН України // Наказ МОН України від 07.06.2017 р. №804.

19. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів «Історія України», «Всесвітня історія», «Історія: Україна і світ (інтегрований курс)»10-11 класи, «Громадянська освіта» 10 клас, затверджені наказом МОН України //Наказ МОН України від 23.10.2017 № 1407.

20. Проектування сучасного уроку та його ІТ-контенту. Випуск 4 : метод. посіб. / за наук. ред. Л. Голодюк. – Кіровоград: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2015. – 72 с

21. Рябовол Л.Т. Професійна компетентність учителя правознавства як умова формування правової компетентності учнів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/handle/123456789/2284>

З метою підвищення ефективності роботи вчителів суспільствознавчих дисциплін у 2019/2020 навчальному році рекомендуємо звернути увагу на:

- виконання Закону України від 25.04.2019 р. № 2704 - VIII «Про забезпечення функціонування української мови як державної», яким регулюється вживання української мови в закладах освіти.

- виконання Закону України від 09.04.2015 року №26 «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки», яким визначається відзначення ювілейних та святкових дат, вживання назв і дат історичних подій з урахуванням особливостей, встановлених законом.

- виконання Указу Президента України від 22 січня 2016 року №17 «Про заходи з відзначення 100-річчя від початку Української революції 1917-1921 років», проводити учнівські наукові конференції, культурно-просвітницькі заходи.

- виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 03 жовтня 2018 р. № 710-р «Про схвалення Концепції розвитку громадянської освіти в Україні», якою визначається розвиток громадянських компетентностей людини на всіх рівнях освіти та у всіх складниках освіти.

- виконання розпорядження голови облдержадміністрації від 11 січня 2016 року № 6-р «Про затвердження обласної програми правових освіти населення на 2016-2020 роки», яким передбачається проведення семінарів,

конкурсів, тижнів правових знань та інших заходів інформаційного, освітнього та виховного характеру, спрямованих на розширення правових знань учнівської молоді.

Примітка: Лист Міністерства освіти і науки України «Про викладання історії і суспільствознавчих дисциплін у 2019-2020 н.р.» буде надрукований у фаховому журналі «Історія в школах України» № 6 та розміщений на сайті МОН.

Література і джерела

1. STEM-освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imzo.gov.ua/stem-osvita/>. – Назва з екрана.
2. STEM-освіта: шляхи запровадження, актуальні питання та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2016/12/09/stem-osvita-shlyahi-zaprovadzhennya-aktualni-pitannya-ta-perspektivi/>
3. Баландюк Р. Методичні рекомендації щодо навчання «підприємливості та фінансової грамотності» на уроках історії України // Молодь і ринок – № 9 – 2018 – С. 91-95.
4. Вівсяна І.А. Підготовка учителя до формування предметних компетентностей учнів з історії // Історія та правознавство: Науково-методичний журнал. - 2019. - N 1/2. - С. 9-1
5. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти (галузь «Суспільствознавство»), затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 [Електронний ресурс].
6. Доценко Л.Л. Інтеграційний підхід до викладання суспільних предметів // Історія та правознавство: Науково-методичний журнал. - 2019. - № 1/2. – С. 4-8.
7. Екологічна грамотність на уроках історії [Електронний ресурс]. –

<https://www.facebook.com/secondary.education.history.knu/posts/9791145789486>

[92](#)

8. Жигайло М. Інтегроване вивчення предметів гуманітарного циклу за галузями знань як важлива передумова розвитку сучасної науки // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2015. – №11. – С. 310-316.

9. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної Ради – № 38-39 – 2017. – С. 380

10. Крутій К. STREAM-освіта дошкільнят: виховуємо культуру інженерного мислення / К. Крутій, Т. Грицишина. // Дошкільне виховання. – 2016. – №1. – С. 3–7.

11. Куцепал С. STEM/STEAM/STREAM-ОСВІТА – новий тренд в українському освітянському дискурсі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://som.org.ua/files/f_3725_el_2018_1_Kutsepal.pdf

12. Медіаграмотність та критичне мислення на уроках суспільствознавства: посібник для вчителя / Т. Бакка, О. Бурім, О. Волошенюк, Р. Євтушенко, Т. Мелещенко, О. Мокрогуз; За ред. В. Іванова, О. Волошенюк. – К.: ЦВП, АУП, 2016. – 243 с.

13. Посохова Н.М. Критичне мислення у світлі вимог концепції «Нової української школи» // Історія та правознавство, 2019, №№ 10/12. – С.11-14/

14. Підбірка 3-D – моделей для уроків історії [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<https://www.facebook.com/secondary.education.history.knu/posts/97072369312111>

[4](#)

15. Прокопчук В. Методична компетентність вчителя історії та правознавства як складова професійної компетентності // Педагогічний часопис Волині. – №2. – 2017. – С. 95-102

16. Радченко, І. А. Молчанова О. Ю. Вплив пошуково-дослідницької роботи на розвиток творчого потенціалу учнів // Історія та правознавство: Науково-методичний журнал. – 2019. – № 10-12. – С. 3-6.